

Ks. GINTER DZIERŻON
Warszawa, UKSW

WYGAŚNIĘCIE WŁADZY DELEGOWANEJ WSKUTEK WYSTĄPIENIA PRZYCZYN NATURY WEWNĘTRZNEJ (KAN. 142 §§ 1–2 KPK)

1. Wygaśnięcie władzy po wykonaniu zlecenia – 2. Wygaśnięcie władzy po upływie czasu – 3. Wygaśnięcie władzy po wyczerpaniu liczby wypadków – 4. Wygaśnięcie władzy na skutek ustania przyczyny celowej delegacji – 5. Zakończenie

W Księdze I Kodeksu Prawa Kanonicznego, poświęconej *Normom ogólnym*, znalazło się kilka dyspozycji dotyczących władzy delegowanej. Przedmiotem uwagi prawodawcy kościelnego stał się nie tylko obszar sprawowania władzy (kan. 137–138, 140–141 KPK), ale także problem jej wygaśnięcia. Ta ostatnia kwestia została skodyfikowana w kan. 142 KPK. Z pobieżnej analizy treści tej normy wynika, iż ujęto w niej sześć hipotez. Komentatorzy interpretujący ten kanon wskazują, że cztery pierwsze formy zawarte w tej regulacji posiadają charakter specyficzny, gdyż w tym wypadku delegowana przez kompetentny autorytet władza ustaje z przyczyn natury wewnętrznej¹ W ten sposób władza traci skuteczność w następujących przypadkach: po wykonaniu zlecenia, po upływie czasu, po wyczerpaniu liczby przypadków, dla których została udzielona, a także na skutek ustania przyczyny celowej. Te przypadki staną się przedmiotem uwagi w niniejszym opracowaniu.

1. Wygaśnięcie władzy po wykonaniu zlecenia

Pierwszym sposobem wygaśnięcia władzy wymienionym w kan. 142 KPK jest wykonanie zlecenia. Trafnie zauważył H. FRANCESCHI, iż przyjęcie tego typu hipotezy wynika z natury delegacji²

¹ Por. J. GARCÍA MARTÍN, *Le norme generali del Codex Iuris Canonici*, Roma 1999, s. 512.

² Por. H. FRANCESCHI, *Comento al can. 142 CIC*, w: A. MARZOA, J. MIRAS, R. RODRÍGUEZ-OCAÑA (red.), *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, t. I, Pamplona 1996, s. 897.

Rozpoczynając analizę zapisu skodyfikowanego w tej normie, na wstępie należy zwrócić uwagę, że ustawodawca w tej regulacji nie posłużył się pojęciem *negotium* (kan. 140 §§ 1–2, 141 KPK), lecz użył terminu *mandatum*. Zastanawiając się nad tym ujęciem, H. SOCHA podkreślił, że jest ono w pełni zasadne, gdyż mandat jest elementem warunkującym wykonanie powierzonej władzy³

Generalnie rzecz biorąc, z wykonaniem zlecenia mamy do czynienia wtedy, gdy powierzona sprawa została załatwiona⁴. Jest rzeczą oczywistą, że w tym wypadku idzie o ważne wykonanie zlecenia (kan. 133 § 1 KPK). Jeżeli zatem podjęte działanie byłoby nieważne, to należałoby je powtórzyć⁵. Taką ewentualność przewidziano w kan. 45 KPK. W regulacji tej bowiem czytamy: „Jeśli w wykonaniu aktu administracyjnego wykonawca popełnił jakiś błąd, powinien ponownie wykonać ten akt”⁶. Podobną możliwość stworzono w kan. 59 § 1 KPK z 1917 r. Stanowiono w nim bowiem, iż jeśli w wykonaniu reskryptu pojawiłby się jakiś błąd, to działanie należałoby powtórzyć, a powstały błąd poprawić⁷

W doktrynie przyjmuje się, że zlecenie zostało wykonane, gdy nie można powrócić do wykonania aktu⁸. Dla przykładu: delegacja kapłana asystującego przy zawieraniu małżeństwa ustaje wraz z zawarciem związku.

M. ŻUROWSKI, zastanawiając się nad normatywnym zwrotem „wykonać zlecenie”, stwierdził, że należy pojmować go w sensie szerokim⁹. Opierając się na takim sposobie wykładni, wyjaśnił on: „Przez «zlecenie wykonane» należy rozumieć wykonanie tego wszystkiego, co jest wymagane do załatwienia pewnej sprawy wraz z tym, co jest pośrednio niezbędne”¹⁰

Zdaniem kanonistów, analizowana forma ustania władzy wykonawczej nie ma zastosowania w odniesieniu do delegacji o charakterze ogólnym. W tym wypadku bowiem realizowana sprawa nie jest precyzyjnie określona, bowiem delegacja odnosi się do ogółu spraw¹¹. Ukazując ten specyficzny charakter delegacji, M. Żurowski zwrócił uwagę, że dotyczy ona wypadków indywidualnie niezdeterminowa-

³ Por. H. SOCHA, *Allgemeine Normen*, w: K. LÜDICKE (red.), *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, t. I, Essen 1985, ad 142, nr 1: *Statt „expleto mandato“ wäre in § Fall 1 der Ausdruck „expleto negotio“ angebracht gewesen, weil das Mandat nur die Voraussetzung für die Erleidigung der Aufgabe bedeutet, um deren Vollzug es hier geht.*

⁴ GARCÍA MARTÍN, *Le norme generali del Codex Iuris Canonici*, s. 512.

⁵ Por. M. ŻUROWSKI, *Problem władzy i powierzania urzędów w Kościele katolickim*, Kraków 1984, s. 154; SOCHA, *Allgemeine Normen*, ad 142, nr 1.

⁶ GARCÍA MARTÍN, *Le norme generali del Codex Iuris Canonici*, s. 512.

⁷ Por. A. VERMEERSCH, J. CREUSEN, *Epitome Iuris Canonici*, t. I, Parisiis – Bruxellis 1937, s. 207.

⁸ GARCÍA MARTÍN, *Le norme generali del Codex Iuris Canonici*, s. 512.

⁹ ŻUROWSKI, *Problem władzy i powierzania urzędów w Kościele katolickim*, s. 154.

¹⁰ *Tamże.*

¹¹ FRANCESCHI, *Comento al can. 142 CIC*, s. 897.

nych. W jego przekonaniu, wiąże się ona z ogólnym przekazaniem władzy¹² Taką możliwość delegacji przewidziano m.in. w kan. 137 KPK.

2. Wygaśnięcie władzy po upływie czasu

W analizie problematyki wygaśnięcia władzy po upływie czasu należy rozważyć dwa wątki, tzn. kwestię założeń generalnych oraz sprawę wyjątku od reguły generalnej, skodyfikowanej w kan. 142 § 2 KPK.

2.1. Założenia generalne

Druga z wyliczonych w kan. 142 KPK form ustania władzy delegowanej wiąże się z upływem czasu. Tego typu hipoteza znajduje aplikację wyłącznie wtedy, gdy delegacja została udzielona na pewien okres czasu. Jeżeli udzielenie władzy miało taki charakter, to jest rzeczą zrozumiałą, że władza delegowanego kończy się wraz z upływem czasu określonego w akcie delegacji¹³. Jeśli zatem podmiot uprawniony podjąłby działanie (działania) po przebiegu tego czasu, wtedy dokonany akt byłby nieważny¹⁴. Należy podkreślić, że nieważność ta nie wynika wprost z treści analizowanego kan. 142 KPK, ale z natury rzeczy.

W tym kontekście w doktrynie powstaje jednak wątpliwość: Czy wypełnienie mandatu byłoby nieważne, jeśli działanie zostałoby wprawdzie podjęte w odpowiednim czasie, lecz nie zostało ono zakończone w okresie ujętym w akcie delegacji? Odpowiadając na to pytanie, większość kanonistów skłania się ku tezie, że w takiej sytuacji władza nie wygasa. Podkreślają oni, iż w tym wypadku trzeba dokończyć załatwianie sprawy¹⁵. Należy dodać, iż czas, o którym mowa, należy obliczać według zasad skodyfikowanych w kan. 202–203 KPK¹⁶

Komentatorzy Kodeksu z 1917 r. w swych analizach rozważali także sytuację, w której w czasie trwania delegacji przedłużono czas jej wykonania. Wskazywali oni, że w tym wypadku, zgodnie z praktyką Kurii Rzymskiej, czas przedłużenia należy liczyć od chwili upływu czasu określonego pierwotnie, nie zaś od momentu, w którym czas przedłużono¹⁷

¹² ŻUROWSKI, *Problem władzy i powierzania urzędów w Kościele katolickim*, s. 138.

¹³ GARCÍA MARTÍN, *Le norme generali del Codex Iuris Canonici*, s. 512.

¹⁴ *Tamże*.

¹⁵ Por. E. REGATILLO, *Institutiones iuris canonici*, t. I, Santander 1961, s. 280; ŻUROWSKI, *Problem władzy i powierzania urzędów w Kościele katolickim*, s. 154.

¹⁶ SOCHA, *Allgemeine Normen*, ad 142, nr 2.

¹⁷ VERMEERSCH, CREUSEN, *Epitome Iuris Canonici*, s. 207: *Si aliqua potestas v. g. iurisdictio ad recipiendas confessiones, tempore nondum transacto proulugatur, prorogatio, uti dicunt auctores, se-*

2.2. Wyjątek od reguły generalnej (kan. 142 § 2 KPK)

Jak już zasygnalizowano, w Księdze I Kodeksu spotykamy się także z wyjątkiem od reguły generalnej, ponieważ w kan. 142 § 2 KPK prawodawca postanowił: „Ważny jest jednak akt władzy delegowanej zakresu wewnętrznego dokonany (...) po upływie czasu, na jaki jej udzielono”¹⁸ Według A. BUNGE, tego typu dyspozycję wprowadzono w celu protekcji dobra wiary wiernych¹⁹

W przytoczonej hipotezie występuje mechanizm uzupełnienia władzy²⁰ W myśl opinii F. URRUTII, normatywny zwrot *pro solo foro interno* jest precyzyjniejszy od sformułowania *pro foro interno concessa*, funkcjonującego w kan. 207 § 2 KPK z 1917 r.²¹

W wykładni kan. 142 § 2 KPK nie można również abstrahować od faktu, że przepis ten jest typową ustawą ograniczającą swobodne wykonywanie uprawnień. Stąd też w myśl założeń zawartych w kan. 18 KPK, dyspozycja ta podlega interpretacji ścisłej. A zatem ustalenia zawarte w kan. 142 § 2 KPK nie dotyczą władzy zwyczajnej (kan. 131 §§ 1–2 KPK), lecz wyłącznie władzy delegowanej. W literaturze niektórzy autorzy odnoszą tę dyspozycję nie tylko do władzy delegowanej, ale także do aktu władzy delegowanej, wykonywanej w zakresie wewnętrznym²².

Z treści analizowanej hipotezy wynika, że podjęty akt delegacji musi zostać dokonany przez nieuwagę, nie zaś na skutek innych wad aktu prawnego (kan. 125–126 KPK). Zdaniem kanonistów, w tym wypadku nie ma znaczenia, o jaką nieuwagę chodzi. Twierdzą oni, iż skuteczność prawną posiada także nieuwaga częściowo zawiniona²³

Jak nadmieniono, analizowany zapis trzeba interpretować ściśle. Stąd też nieważny byłby akt dokonany nie po upływie czasu, ale po wyczerpaniu liczby przypadków, co do których udzielono władzy²⁴ Na marginesie należy dodać, iż taką ewentualność przewidywano wyraźnie w kan. 207 § 2 KPK z 1917 r. (*elapso tempore vel exhausto casuum numero*)²⁵

cundum stylum Curiae Romanae computatur ab elapso prioris facultatis tempore, non ab illo tempore quo prolongatio concessa est.

¹⁸ GARCÍA MARTÍN, *Le norme generali del Codex Iuris Canonici*, s. 512; FRANCESCHI, *Comento al can. 142 CIC*, dz. cyt., s. 897.

¹⁹ Por. A. BUNGE, *Las claves del Código. El libro I del Código de Derecho Canonico*, Buenos Aires 2006, s. 284: *La razón de esta determinación está en intención del legislator de proteger al fiel que recibe un bien en el fuero interno por el ejercicio de la potestad delegada.*

²⁰ ŻUROWSKI, *Problem władzy i powierzenia urzędów w Kościele katolickim*, s. 155.

²¹ Por. F. URRUTIA, *De normis generalibus. Adnotationes in Codicem: Liber I*, Romae 1983, s. 96.

²² Por. W. AYMANS, K. MÖRSDORF, *Kanonisches Recht*, t. I, Paderborn – München – Wien – Zürich 1991, s. 433.

²³ ŻUROWSKI, *Problem władzy i powierzenia urzędów w Kościele katolickim*, s. 155.

²⁴ Por. V. DE PAOLIS, A. D’AURIA, *Le norme generali di Diritto Canonico. Commento al Codice di Diritto Canonico*, Roma 2008, s. 443.

²⁵ Por. L. CHIAPPETTA, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. I, Roma 1996, s. 225.

3. Wygaśnięcie władzy po wyczerpaniu liczby wypadków

Trzecia hipoteza wyszczególniona w kan. 142 KPK dotyczy określonej liczby przypadków. W czasach współczesnych taki sposób udzielenia delegacji jest niezwykle rzadki. O wiele częściej stosowano go w prawie dawnym, udzielając delegacji np. do zwolnienia z dziesięciu cenzur zarezerwowanych²⁶.

W niektórych aktach delegacji wskazuje się na liczbę wypadków, aby tym sposobem wykluczyć możliwość pomyłki²⁷. Zdaniem kanonistów, obecnie najczęściej deleguje się do jednego przypadku. Np. może to mieć miejsce w sytuacji, gdy wyposaża się biskupa diecezjalnego w uprawnienie do dyspensowania diakona od przeszkody święceń²⁸.

Skodyfikowana w kan. 142 KPK trzecia forma ustania delegacji różni się od poprzedniej tym, iż udzielona władza ustaje po wypełnieniu liczby przypadków, a nie przez upływ czasu²⁹. Jest czymś oczywistym, że w tym wypadku idzie o ważne załatwienie każdej sprawy³⁰.

4. Wygaśnięcie władzy na skutek ustania przyczyny celowej delegacji

Ostatnia z wymienionych w analizowanym kan. 142 KPK postaci utraty delegacji wiąże się z ustaniem przyczyny celowej delegacji. Motyw, o którym mowa w tej normie, w literaturze określany jest mianem „duszy zlecenia” (*alma del mandato*)³¹. W doktrynie tę przyczynę nazywa się też przyczyną skłaniającą lub też przyczyną finalną³².

Według M. ŻUROWSKIEGO, powód wygaśnięcia władzy „jest tym dobrem, dla osiągnięcia którego coś się podejmuje”³³. Przyczyną celową delegacji jest zatem dobro bądź też powód dla osiągnięcia którego podejmuje się akt delegacji³⁴. Należy dodać, iż w kanonistyce w analizie tego problemu czyni się rozróżnienie między przyczyną celową samej delegacji oraz przyczyną celową władzy delegowanej³⁵. Przez tę ostatnią rozumie się dobro, ku któremu zmierza sprawujący władzę³⁶.

²⁶ FRANCESCHI, *Comento al can. 142 CIC*, s. 897.

²⁷ ŻUROWSKI, *Problem władzy i powierzania urzędów w Kościele katolickim*, s. 155.

²⁸ Por. R. SOBAŃSKI, *Komentarz do kan. 142 KPK*, w: J. KRUKOWSKI, R. SOBAŃSKI, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. I, Poznań 2003, s. 229.

²⁹ GARCÍA MARTÍN, *Le norme generali del Codex Iuris Canonici*, s. 512.

³⁰ SOCHA, *Allgemeine Normen*, ad 142, nr 2.

³¹ FRANCESCHI, *Comento al can. 142 CIC*, s. 897.

³² ŻUROWSKI, *Problem władzy i powierzania urzędów w Kościele katolickim*, s. 155; FRANCESCHI, *Comento al can. 142 CIC*, s. 897.

³³ ŻUROWSKI, *Problem władzy i powierzania urzędów w Kościele katolickim*, s. 155.

³⁴ *Tamże*, s. 156.

³⁵ SOCHA, *Allgemeine Normen*, ad 142, nr 3.

³⁶ ŻUROWSKI, *Problem władzy i powierzania urzędów w Kościele katolickim*, s. 156; SOCHA, *Allgemeine Normen*, ad 142, nr 3.

Przyczyna celowa delegacji ustaje więc, gdy sytuacja, dla której miano podjąć akt delegacji, zmieniła się do tego stopnia, że jego powzięcie stało się bezużyteczne³⁷. Z punktu widzenia prawa substancjalnego, w tym wypadku brakuje przedmiotu wykonywania władzy delegowanej³⁸.

Zajmujący się tą tematyką komentatorzy rozważają też przypadek, w którym przyczyn celowych może być więcej. Uważają oni, że w tej hipotezie władza delegowana wygasa jedynie wtedy, gdy wszystkie przyczyny ustają³⁹. Idzie więc o ustąpienie totalne przyczyn⁴⁰. Pogłębiając tę myśl, podkreślają oni, iż w takiej sytuacji władza delegowana wygasa nawet w wypadku, gdy działanie zostanie podjęte, a niedokończone⁴¹.

Z punktu widzenia prawa administracyjnego, przyczyna celowa delegacji winna wynikać wyraźnie z aktu delegacji bądź też z okoliczności sprawy⁴². Następstw, o których mowa w kan. 142 KPK, nie powoduje natomiast wątpliwość co do ustania przyczyny celowej delegacji⁴³.

Praktycznie zatem władza delegowana może wygasnąć na skutek zarówno zmiany stanu prawnego, jak i stanu faktycznego. Otóż taka sytuacja mogłaby mieć miejsce w następstwie uchylecia ustawy, na podstawie którego miano podjąć działanie, bądź też np. w przypadku, gdyby zmarł jeden z nupturientów, któremu miano udzielić dyspensy od przeszkody zrywającej.

5. Zakończenie

Wszystkie zaprezentowane postaci ustania władzy wykonawczej wynikają z natury rzeczy (*ex natura rei*). Stąd też w doktrynie przyjmuje się, że wypływają one z przyczyn natury wewnętrznej. Obiektywnie rzecz biorąc, w takich przypadkach nie istnieje konieczność ujęcia ich w formie normatywnej. Uzyskują one bowiem skuteczność prawną niezależnie od woli delegującego bądź też delegowanego.

Prawodawcy kościelni jednak tak w kodyfikacji Pio-Benedyktyńskiej (kan. 207 § 1 KPK), jak i w obowiązującym Kodeksie (kan. 142 § 1 KPK) zdecydowali się na wyszczególnienie analizowanych hipotez, aby tym sposobem zapewnić właściwe funkcjonowanie systemu. Należy dodać, iż treść kan. 207 § 1 KPK z 1917 r. i kan. 142 § 1 KPK jest podobna. W takiej sytuacji więc, w myśl założeń zawartych w kan. 6 § 2 KPK, w interpretacji kan. 142 § 1 KPK należy uwzględnić także kanoniczną tradycję.

³⁷ FRANCESCHI, *Comento al can. 142 CIC*, s. 898.

³⁸ GARCÍA MARTÍN, *Le norme generali del Codex Iuris Canonici*, s. 513.

³⁹ Por. F. WERNZ, P. VIDAL, *Ius cnonicum*, t. II, Romae 1923, s. 366; VERMEERSCH, CREUSEN, *Epitome Iuris Canonici*, s. 207.

⁴⁰ CHIAPPETTA, *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*, s. 225.

⁴¹ SOCHA, *Allgemeine Normen*, ad 142, nr 3.

⁴² ŻUROWSKI, *Problem władzy i powierzenia urzędów w Kościele katolickim*, s. 156.

⁴³ SOCHA, *Allgemeine Normen*, ad 142, nr 3.

Dyspozycje zawarte w przytoczonych normach mają charakter deklaracyjny. Stąd też treść kan. 207 KPK z 1917 r. i kan. 142 KPK jest niemalże identyczna. Zapisy tych kanonów są niczym innym jak deklaracją prawa substancjalnego. Stąd też jest rzeczą oczywistą, że mają one charakter retroaktywny.

Jeżeli zatem wymienione hipotezy zostały ujęte w formie normatywnej, to zadaniem doktryny jest dokonanie szczegółowej analizy mechanizmów ich funkcjonowania.

Interpretowany kan. 142 KPK jest typową ustawą ograniczającą swobodne wykonywanie uprawnień, dlatego też, zgodnie z założeniami interpretacyjnymi skodyfikowanymi w kan. 18 KPK, powinien być on interpretowany w sposób ścisły.

Z przedstawionych analiz wynika, że posiłkowanie się takimi zasadami wykładni uniemożliwia m.in. aplikowanie rozwiązań dotyczących uchylenia władzy na skutek upływu czasu w obszar władzy delegowanej do określonej liczby przypadków. Do kanonistów również należy określenie skuteczności funkcjonowania poszczególnych hipotez w przypadku, gdy podjętego działania nie dokończono przed spełnieniem się założeń w nich zawartych. W opracowaniu tym wykazano, iż akt delegacji powzięty przed upływem czasu określonego w akcie delegacji jest ważny; powinien być on dokończony. Z drugiej zaś strony dowiedziono, iż należy zaprzestać załatwiania sprawy, gdy ustała przyczyna celowa delegacji. To twierdzenie wynika z przesłanki, iż w tym przypadku przestał istnieć przedmiot działania.

W wykładni kan. 142 KPK nie można też pominąć faktu, iż w jego § 2 została ujęta dyspozycja wynikająca z prawa pozytywnego. Zgodnie z zawartą w niej hipotezą, prawodawca uzupełnia władzę delegowaną w zakresie wewnętrznym, jeśli akt został dokonany przez nieuwagę po upływie czasu. Zdaniem kanonistów, racja wprowadzenia takiego rozwiązania wyniknęła z potrzeby protekcji dobra duchowego wiernych.

Cessation of Delegated Power as a Result of an Internal Cause (can. 142 §§ 1–2 CIC)

Summary

The Author of the presented article focused his attention of cessation of delegated power mentioned in can. 142 § 1 CIC, i. e. fulfilment the mandate, expiration the time, completion of the number of cases for which the power was granted and also cessation of the purpose for the delegation.

According to the Author, all the aforementioned hypotheses result from the nature of things and for this reason there is no need to express them in normative form. This is because they acquire legal effectiveness irrespective of a decision by a delegating or delegated person. However, the legislator decided to develop a normative form in order to guarantee proper functioning of the system. In view of such legal order, the duty of the doctrine is to explain the mechanism of functioning of these hypotheses.